

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5



ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 987 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-mayda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor

Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate

Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor

Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor

Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor

Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)

Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)

Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan

Buzrukxonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer

Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor

Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)

Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)

Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor

Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)

Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE

Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.



MUNDARIJA

“Zavur kollektor suvlarining kimyoviy tarkibi tahlili va ularni tozalash zarurati (Qoraqalpog‘iston Respublikasi misolida)”.....	20
Kungiratbay Sharipov, Ma‘ruf Nurmanov	
Forming demand and stimulating sales in Uzbekistan.....	26
Musayeva Shoirazimovna	
Членство в ВТО как драйвер развития: взгляд Узбекистана через призму опыта Вьетнама и Казахстана.....	30
Ж.Я.Нуриллаев	
Mamlakatimizda tizimli ahamiyatga molik banklarni aniqlash tartibi va ularning bank tizimi moliyaviy barqarorligiga ta’siri tahlili.....	37
Xolmamatov Farhodjon Kubaevich	
O‘zbekiston respublikasida aholi bandligini ta’minlashdagi dolzarb masalalar.....	44
Ibragimov Elmurod Gulboynor o‘g‘li	
O‘zbekiston respublikasida elektr energiyasi ta’minoti hajmini yalpi ichki mahsulot hajmiga ta’sirini ekonometrik tahlil qilish.....	48
Fayziyev Rabim Alikulovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarining xizmat turlarini takomillashtirish amaliyoti.....	60
Umurzoqova Adiba Ochilovna	
Qishloq xo‘jaligi kooperativi boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o‘ziga xos xususiyatlari.....	67
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligi mahsulotlari umumiy hajmini prognozlashda ekonometrik modellar (yillik).....	72
Qodirov Farxod Amirovich, Bo‘ribaeva Qundiz Muratbaevna	
Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi tizimini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari.....	77
Mahamatova Maftuna	
Xufiyona va yashirin iqtisodiyotning amaliy tahlili o‘zbekiston miqyosida.....	83
Koshanov Abdimurat Azat uli	
Soliq tizimini barqarorligini belgilovchi omillar tahlili.....	87
Nurillayev Jasurbek Davronbekovich	
Mahalliy budjetlar daromad manbalarini mustahkamlash omillari.....	92
Soatova Nodira Boboxanovna	
Bank infratuzilmasining raqamli transformatsiyasi va resurslar bazasi shakllanishi: nazariy asoslar va texnologik yondashuvlar.....	97
Raxmatov Azizjon Jaloliddinovich, Jumayev Muzaffar Mahmud o‘g‘li	
Ichki auditning transformatsion potentsiali: tahliliy amallarni takomillashtirish orqali samaradorlikni oshirish.....	102
Misirov Akbarali Pardaboyevich, Ismoilov Asadbek Abdusamat o‘g‘li	
Xorijiy mamlakatlarda yashil moliyalashtirishni rivojlantirish yo‘llari.....	110
Qorriyeva Shahnoza Safarbayevna	
Yashil moliya – iqtisodiy rivojlanish mexanizmi sifatida.....	117
Nodir Xidirov G‘iyosaliyevich	
Xo‘jalik yurituvchi subyektlarning likvidiligi va moliyaviy barqarorligini ta’minlashning xorij tajribasi va uning amaliy ahamiyati.....	122
Bauyetdinov M.J.	
Теоретические подходы к определениям агрессий социально - экономической и политической стабильности государства как фактор повышения рекреационных потребностей.....	128
Алимова Райхона Баходировна	
Innovatsion ta’lim texnologiyalari asosida talabalarning metodik tayyorgarligini shakllantirish.....	139
Komilov Umidjon Normurod o‘g‘li, Tulyaganova Gulnoza Olimjon qizi	



Kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish manbalari	143
Nematulloev Suxrob Sobirovich	
Bir qatlamli elastik asosda joylashgan to'sinning seysmik kuchlar ta'siridagi tebranishining V.Z. Vlasov usuli asosida analitik tadqiqi	148
Kamola Xaydarova	
“Sibir daryolarining burilishi” loyihasining tarixiy va retrospektiv tahlili	153
Mahmudov Nosir Mahmudovich	
Sarguzasht turizmini rivojlanishi va sarguzasht turlarda turistlarning xavfsizligini ta'minlashda instruktor-gidlarning roli	159
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li	
Scientific-theoretical foundations of the use of ict in ensuring management efficiency and security in enterprises	165
Khalilov Bekzod Akhmatovich	
Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish yo'nalishlari.....	171
Mirtursunova Dinara Anvarovna	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini joriy etishni takomillashtirish yo'llari.....	175
Tangriyev Izzat Raxmatullayevich	
Qashqadaryo viloyatida eko va etno turizmni rivojlantirishning istiqbollari va iqtisodiy samaradorligi.....	181
Erkayeva Barno, Xushvaqto'v Ramziddin	
O'zbekiston bank tizimida raqamli valyutalar va yashil investitsiyalar integratsiyasini takomillashtirish	186
Nodirov Azizxon Asrorovich	
Global energiya noaniqligining o'zgaruvchanligi ekonomertik modellari	192
Bexzod Qo'ziboev	
Экоцифра: цифровизация МСП для зеленого устойчивого роста	197
С.С. Убаева	
Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish va ekologik toza hududni yo'lga qo'yishning ahamiyati	201
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
Statistika fanining shakllanish bosqichlari va rivojlanish tendensiyalari.....	206
Nabixodjaev Abbas Abdupattahovich, Umarova Mukaddas Abbasovna	
Hududlarning atmosferaga chiqaradigan zararli chiqindilar miqdorini sanoat mahsulotiga nisbati bo'yicha tahlili	210
Baqoyev Husan Nuriddinovich	
Qayta tiklanadigan vodorod narxlari strategiyasini o'rganish: xarajat noaniqliklarini bartaraf etish	216
Nuraliyeva Komila Sanakulovna	
Qishloq xo'jaligini “yashil” iqtisodiyot asosida rivojlantirishga o'tishning zarurligi va mohiyati	221
Yoldoshev Mutalib Ibrohimovich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda “yashil investitsiyalar” dan foydalanishning xorij tajribalari	225
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna, Rustamova Nasiba Arslanovna	
Ijtimoiy iqtisodiy ehtiyojlar va ularning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni.....	230
Raxmonova Feruza Musaqulovna	
Oliy ta'lim xizmatlarini ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotda tutgan o'rni.....	234
Mirzaxajeva Shaxzoda Shuxratovna	
Tijorat banklari muammoli kreditlarining likvidlilikka ta'siri.....	240
Karshiyev Adham Anvarovich	
Kichik firmalarning raqobatbardoshligini oshirishning nazariy metodologik jihatlari.....	245
Ruzmetov Davron Ibrogimovich, Aliyev Maqsudbek Erkinovich	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy resurslaridan samarali foydalanish imkoniyatlari.....	251
Talapova Nargiza Baxriddinovna	



“Deviant xulq-atvorli o‘smirlarning ijtimoiy moslashuvining psixologik xususiyatlari”	255
Saidbekova Feruza Anvarbek qizi	
Aholi daromadlarini diversifikatsiya qilishda davlat siyosatining roli va imkoniyatlari	258
Nutfullayev Shohrux Mexli o‘g‘li, Qurbanov Ulug‘bek Erkinovich	
Анализ показателей развития зелёной химии по всему миру и в узбекистане за последние десять лет	262
Фозилова Фирангиза Комиловна	
Tijorat banklarining o‘zbekiston respublikasi iqtisodiyotiga ta’siri	270
Masharipov Rasulbek Jo‘rabekovich	
Biznes birlashuvda buxgalteriya hisobi va auditni takomillashtirish yo‘nalishlari	273
Hamroyeva Zuhra Amiral qizi, Xayitboyeva Laylo Oybekovna, Mirzarayimov Sardorbek Ravshanovich	
O‘zbekiston respublikasida pul-kredit siyosatining maqsadi	277
Adilov Zuxriddin Marip o‘g‘li	
Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarining ishlab chiqarish va bozorlararo aloqalarining statistik o‘zgarish tendensiyalari	281
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
Iqtisodiy bilimlarni shakllanishi va rivojlanishi	286
Po‘latov Abdulloh Xolxo‘jayevich	
Теоретические основы эффективного управления финансовыми ресурсами предприятий с государственной долей (на примере узбекистана)	291
Ахмедов Дилшод Турсункулович	
Robototexnika asoslari va maktab ta‘limida qo‘llanilishi	298
Tuxliyev Muslimbek Sherzod o‘g‘li	
Sun‘iy intellektlar yordamida o‘quvchilarni hayotiy faoliyat ko‘nikmasini shakllantirishi	303
Mirxasilova Zulfiya Kochkarovna, Abdurahmanova Ozoda Djo‘rayevna, Kurbanov Azimjon Jo‘raboy o‘g‘li	
Levi tengsizligi uchun A.N. Kolmogorov teoremlari	316
Saypiddinov Shukurullo Sadrdinovich, Baxramov Rustamjon Qambarali o‘g‘li	
Rivojlanayotgan mamlakatlar bank tizimida raqamli moliyaviy texnologiyalarni joriy etish afzalliklari	320
Xodjimamedov Akmal Ashurovich, Umedov Abdullo Umedovich	
O‘zbekiston respublikasining mdh mamlakatlari bilan tashqi savdo faoliyati tahlili: o‘zgarish tendensiyalari va istiqbollari	326
Ilyosov Asrorjon Axrorjon o‘g‘li, Abdullaev Alisher Maxmudovich, Tuxtasinova Muxayyo Mirzasultonovna	
Elektron tijoratni rivojlantirishning xorij tajribasi	330
Madieva Zuxra Iskandarbekovna	
Inson resurslarini o‘rganishning asosiy yondashuvlari: mohiyat-ta’rifiy tahlil	336
Bakirov Qobiljon Mamatyusupovich	
Bandlikni ta’minlashda davlat tomonidan institutsional muhit yaratishning roli	340
Dilorom Tojiboyeva, Umida Ravshanovna Anvarova	
Mamlakatimizda islom moliyasini rivojlantirish maqsad va choralari	346
Xoliyorov Xomid Boynazarovich	
Разработка экспертной системы для оценки финансового состояния предприятия	352
Tajibayeva Kizlargul Ajiniyazovna	
Farg‘ona vodiysi viloyatlarida kichik biznes ko‘rsatkichlarining o‘zgarishi: panel regressiya tahlili	362
Tojiyeva Muhabbatxon Mansurjon qizi	
O‘zbekiston Respublikasida makroiqtisodiy ko‘rsatkichlarni hisoblashdagi asosiy muammolar va ularning yechimlari	368
Farmonov Ilhomjon Iqboljon o‘g‘li	
Xorijiy tajriba asosida korxonalar innovatsion faolligini boshqarishni takomillashtirish	374
Hakimova Nozimaxon Sobirjon qizi	
Mahalliy davlat hokimiyati organlarida milliy kadrlar zaxirasini shakllantirish	380
G‘aniev Elyor Sobirjonovich	
O‘zbekistonda sirkulyar iqtisodiyotga o‘tishning ahamiyati	386
Mirzayev Muzaffar Maxmudovich	



The role of international investments in greening and ecological rehabilitation of the aral sea region	392
Ospanova Feruza Bazarbaevna	
“Зеленое направление” совершенствования бухгалтерского учета	397
Ибрагимов Гайратжон Артикович	
Xarajatlarni kelib chiqish joylari va javobgarlik markazlari bo'yicha hisobga olishni takomillashtirish	403
Xamidova S.Ya.	
Mintaqalarni iqtisodiy rivojlantirishning metodologik asoslari va ularni takomillashtirish.....	409
Toshaliyeva Saodat Toxirovna	
O'zbekistonda kichik turar joy biznesini rivojlantirishda xorijiy tajribalar	414
Yo'ldashev Bekzodjon Sherzodjon o'g'li	
Tijorat banklarida davlat maqsadli dasturlarini moliyalashtirish yuzasidan ilmiy-nazariy qarashlar.....	419
Shodiyev Shuhrat Sunnat o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing strategiyalaridan foydalanishning xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	426
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi	
Risk management in commercial banks, methodological approaches and practical implementation	433
Baymuratova Zina Aqilbekovna, Jarilkapova Naubaxar Paraxat qizi	
The impact of competition on economic growth: evidence from uzbekistan's automotive industry.....	439
Saydaliyeva Dilrabo Baxriddin qizi	
Raqamli texnologiyalarning oliy talim xizmatlarini rivojlantirishdagi o'rni.....	444
Mirzaxadjayeva Shahzoda Shuxratovna	
Развитие производства сельскохозяйственной продукции путем развития цифровых технологий.....	450
Юсупов Мухиддин Соатович	
Tijorat banklarida loyihaviy moliyalashtirish risklarini boshqarish amaliyotini takomillashtirish	457
Berdiyev Akram O'ktamovich	
Iqtisodiy tarmoqlarni soliqqa tortish orqali investitsiya loyihalarini rivojlantirish.....	463
Sharipov Eldor Salohiddin o'g'li	
Iqtisodiyotda investitsiya va kredit salohiyatini bank faoliyatiga ta'siri.....	468
Ergashova Nilufar Sobirovna	
Qurilish materiallari sanoati korxonalarining raqobatbardoshlik salohiyatini boshqarishni takomillashtirish	473
Tashmukhamedova Karima Samatovna	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari va istiqbollari.....	479
Kurbanova Mohinur Xabib qizi	
Xalqaro sayohat lug'ati va uning shakllanishi.....	487
Abduaxadova Zilola Djamoliddinovna	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari va uni o'zbekiston respublikasi hisob tizimini rivojlantirishdagi o'rni va ahamiyati.....	492
Quvvatov G'olibjon Baxtiyor o'g'li	
Kooperatsiyalarning tutgan o'rni va ahamiyati.....	501
Mirzayev Musurmon Umidullayevich, Ziyadullayev Ilhom Narkobilovich	
Использование методов математического моделирования при внедрении коммерческих автоматических систем	505
Курбанова Рахима, Ахмедов Мехрожжон	
Tijorat banklari kapitalidagi davlat ulushini kamaytirish yo'llari.....	511
Vasiyev Alisher Samiyevich	
Механизмы трансформации неформального сектора в официальную экономику на основе финансовых инструментов.....	515
Кошанов Абдимурат Азат ули, Муртазаев Шахрух Коньскайлиевич	



The impact of tourism on the economy of Uzbekistan	519
Xaydarova Marjona, Muxamedboyeva Muxlisa, Umarov Kamron, Usmanova Aziza	
Mintaqada gastroturizm rivojlanishining iqtisodiy asoslari va zamonaviy tendensiyalari	525
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Tikuv-trikotaj korxonalari brend jozibadorligini oshirishning ilmiy-nazariy jihatlari.....	535
O'rinov Akmaljon Axmadjonovich	
Bank tizimida hisobotlarni avtomatlashtirish texnologiyalari	542
Sodiqov Sanjar Saydullo o'g'li	
Engineering programs in Uzbekistan on the verge of fifth industrial revolution	547
Khasan Khankeldiyev	
Aksiyadorlik jamiyatlarining boshqaruvini yaxshilashda korporativ madaniyatning ahamiyati	551
Akramova Nazokat Israilovna	
Tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy taraqqiyotdagi o'rni	562
Amonov Mehridin Oromiddinovich	
O'zbekiston sanoat tarmoqlarida kooperatsiya asosida tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni mahalliyashtirish tizimini takomillashtirish yo'llari	572
Xalilova Sevaraxon Alijon qizi	
Moliyaviy barqarorlikning asosiy ko'rsatkichlari va ularning tahlili	578
Urmanbekova Iroda Farxodovna	
Tijorat banklarining mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rnini tahlil qilish	583
Kilicheva F.B., Mengnorov A.A., Bozorova O.R.	
Bog'dorchilik tarmog'ida klasterlarni joriy qilishda yevropa tajribasini qo'llash imkoniyatlari	591
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
To'qimachilik klasterlarini boshqarishda xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	598
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Barriers to tourism infrastructure development in uzbekistan: a critical analysis	605
Sarvinov Shodmonova	
Xalqaro bozorda qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini oshirish	609
Mengnorov Almardon Abdirahmonovich	
O'zbekiston respublikasida infratuzilma loyihalarini amalga oshirishdagi risklarni boshqarish.....	620
Yusupova Zilola Ismoiljon qizi	
Korxonaning iqtisodiy barqarorligiga erishishning zamonaviy tendensiyalari.....	626
Iminova Nargizaxon Akramovna	
Qishloq joylari maishiy xizmat ko'rsatish sohasida axborot resurslaridan samarali foydalanish.....	631
Xamdorov Eldor Toshmurovich	
Meva-sabzavotlar eksportida transport koridorlari va vositalarini tanlash xususiyatlari	636
Yusupov Muxiddin Soatovich	
Рынок рабочей силы в узбекистане и ее воспроизводство	644
Шакиров Амаль Улугбекович, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Деньги и их функции в экономике.....	650
Мурадиллаев Мансур Мехроживич, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Развитие сельского хозяйства в узбекистане.....	654
Махмудов Алишер Мухтарович, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Инвестиции и инновации в химической промышленности узбекистана: современные тенденции и перспективы	658
Хусаинов Равшан Рахимович, Султанходжаев Аманулла Асадуллаевич	
Tijorat banklari aktivlarini boshqarishni takomillashtirish.....	666
Mardonova Shoxsanam Bahodirovna	
Definition of agritourism as a multifunctional development in rural areas.....	672
Aktamov Olimjon Abdugani ugli	
Kameral soliq tekshiruvda smart texnologiyalarini ma'lumotlarini soliq organlarining ma'lumotlar bazasida shakllanishi	680
Qurbonov Muxiddin Abdullaevich	
Проблемы регулирования государственно-частного партнерства и рекомендации по их решению (на примере безработицы в республике узбекистан)	687
С.Э. Холмуратов	



Автоматизация аудиторских процедур с использованием искусственного интеллекта.....	692
Ходжарахманова Назира Бахтияр кизи	
Past karbonli iqtisodiyotga o'tish zaruriyati va uning omillari.....	701
Valiyev Axliddin Aropitdinovich	
Yengil sanoatda zamonaviy tikuv mashina-kichik robotlarning mexanizmlarini mukammallashtirish	705
Sirojova Muxabbat Sodiq qizi, Kurbanov Fazliddin Aminovich	
Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortish tizimining institutsional va iqtisodiy asoslari	710
Kuzieva Nargiza Ramazanovna, Bobomuratova Manzura Panji qizi	
Foyda solig'i bo'yicha bo'nak to'lovlarni to'lash tartibi.....	717
Yangieva N.S.	
Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini soliqlar vositasi qo'llab-quvvatlashning amaldagi holati	722
Turanboyev Boburjon Qodirjon o'g'li	
Motivation, goal-setting, and organizational performance: a case study from uzbekistan's chemical industry	726
Mamataliev Anvar Ergashevich, Bobur Urinov	
Применение искусственного интеллекта при организации налогового администрирования узбекистана	733
Н.А. Артиков	
Ayollar tadbirkorligini rivojlantirish zaruriyatini keltirib chiqaruvchi omillar.....	737
Sharofiddinova Gulnoza Iloxmonovna	
Raqamli texnologiyalarning tijorat banklari samaradorligiga ta'siri	745
Maksudov Avazbek Ulug'bek o'g'li	
Suv tanqisligi sharoitida yashil iqtisodiyotni rivojlantirish asoslari	750
Qosimov Maxamatjon Sulaymanovich	
Rivojlanayotgan iqtisodiyotda raqamli va raqamli bo'lmagan korxonalar tahlili	761
Raxmonov Nodirjon Raxmonjon o'g'li	
Aholining o'rtacha umr ko'rish yoshini o'zgarishi sharoitida keksalarning ijtimoiy ta'minotiga xavflarning ortishi.....	767
Toyirov Shohboz Ziyodullo o'g'li	
Oliy ta'lim tizimida moliyaviy nazorat samaradorligini ta'minlash ichki nazorat xizmatlari	773
Xaydarov Baxrom Xolmuradovich	
Moliya bozorida xususiy banklar faolligini ta'minlash istiqbollari	777
Abduqahhorov Asilbek Ahror o'g'li	
Budjet daromadlari ijrosini ta'minlashda soliqlar hisobi va tahlilining ahamiyati	782
Abdullaev Abror Bozarboevich	
Aholi daromadini oshirish yo'llari.....	803
Shadmanov Baxodir Sherkulovich	
Tourism and regional identity in Uzbekistan: balancing heritage and development	808
Raximova Nilufar Aminovna, Abdukholikova Farida Erkinjon qizi	
O'zbekiston sanoat korxonalarining fond bozorida ishtiroki tahlil va muammolari.....	815
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
O'zbekistonda davlat-xususiy sheriklik loyihalarini moliyalashtirish va amalga oshirish tahlili	823
Karabaev Sanjar Abdusamatovich	
Globalashuv sharoitida milliy korxonalarining eksport salohiyatini boshqarish masalalari	832
Qodirov Humoyun Tolibjon o'g'li	
Бизнес-планирование и прогнозирование деятельности организации.....	836
Алимов Бехзоджон Наврузжонович	
Farg'ona vodiysida ekoturizm – kambag'allikka qarshi kurashning yangi imkoniyatlari	840
Soliyeva Nilufar Muxtorjon qizi	
Aholi turmush darajasi baholash bo'yicha dasturiy ta'minot ishlab chiqishda horij tajribasini o'rganish	844
Tursunov Farxod Baxodir o'g'li	
Mintaqa aholi turmush farovonligiga ta'sir qiluvchi omillar tasnifini ishlab chiqish.....	848
Xodjanijazov Shohruh Yuldashovich	
Xususiy oliy ta'lim muassasalari menejmentining nazariy jihatlarini va o'ziga xos xususiyatlari.....	856
Karimov Ulug'bek Usmonovich	



Infratuzilma va bozor infratuzilmasi tushunchalarining nazariy tavsifi	861
G'aniyev Botir Baxtiyorovich	
Повышение инвестиционной привлекательности – важное условие повышения конкурентоспособности предприятий.....	865
Каримова Дилафруз Садирдин кизи	
Yevropa ittifoqi davlatlari tijorat banklarining soliq to'lovlarini amalga oshirish tartibi	870
Komolov Odiljon Sayfidinovich	
Boshqaruvda innovatsiyalarni hisobga olgan holda agrokorxonalarni davlat tomonidan rag'batlantirishning zamonaviy yondashuvlari	878
Shaniyazova Zamira	
Практические аспекты применения статистических методов контроля качества на предприятиях.....	883
Усманов Илхом Ачилович, Усманов Фарзод Шохрухович	
Yashil iqtisodiyot sharoitida iqtisodiy o'sishning yangi paradigmalarini shakllantirish: nazariy asoslar va amaliy talqinlar.....	891
Alimova Guzal Abduxakimovna	
Xizmat ko'rsatish korxonalari faoliyati samaradorlik ko'rsatkichlarining nazariy va metodologik tahlili	895
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li	
Kutubxonalarda raqamli iqtisodiyot sharoitida biznes-modellarni ishlab chiqish.....	900
Ernaqulov Sunnatillo Nurali o'g'li	
To'g'ridan-to'g'ri sug'urtalash operatsiyalari bo'yicha xarajatlarni xalqaro standartlar asosida hisob va hisobotda aks ettirish uslubi-yatini takomillashtirish	905
X.A.Raximov	
Kameral soliq tekshiruvda smart texnologiyalarini ma'lumotlarini soliq organlarining ma'lumotlar bazasida shakllanishi.....	910
Ergashev Uyg'un Jabborovich	
Obligatsiya moliya bozori instrumenti sifatida, milliy obligatsiyalar bozori	916
Avezov Ibrohim Ilxomovich, Yaxshiboyev Jahongir Abdualimovich	
Barqaror rivojlanish doirasida ekologik, ijtimoiy va korporativ boshqaruv (ESG) ko'rsatkichlarining yashil texnologiyalar innovatsiyasiga ta'sirini baholash.....	921
Meliqo'zieva Dilrabo Muxitdin qizi	
Yashil iqtisodiyot – barqaror taraqqiyotga olib boruvchi yo'l.....	925
Xalilova Aziza Rustamovna	
Научно-теоретические основы экономической и эколого-экономической эффективности предприятий горнодобывающей промышленности.....	930
Раматов Зафарбек Жуманиязович	
Xitoyda eksport faoliyatini tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari.....	938
D.E.Qarshiev	
Kichik sanoat zonalarida investitsion jozibadorlikni oshirishni investitsion faollikka ta'siri.....	943
Mannapova Shaxnoza Elshodovna	
Mahalla institutining samaradorligi tahlili: so'rovnomaga yondashuvi	947
Bahriddinov Viqorjon Akbar o'g'li	
Формирование человеческого капитала в условиях демографических изменений: опыт и перспективы для узбекистана.....	955
Дониерова Фотимабону Алишер кизи	
Farmasevtika kompaniyalari raqobatbardoshligini oshirishda marketing strategiyalaridan foydalanish yo'nalishlari	962
Vaxrombek Bobojonov	
“Hududlarda sug'urtaga bo'lgan talabning ekonometrik tahlili” bekberganova mohira ravshonbekovna	967
O'zbekiston Milliy universiteti	
O'zbekiston va xalqaro amaliyotda raqamli marketing vositalaridan foydalanish: muammolar va yechimlar	973
Uzoqova Dilnoza Yusuf qizi	
Условия эксплуатации и экологическая безопасность автотранспортной системы на основе энергосберегающих технологий	978
Мамасалиева Мукаддас Ибадуллаевна	



O'zbekiston tibbiyot muassasalarida moliyaviy resurslardan foydalanishda xorijiy tajribalarni qo'llash.....	982
Elmurodov G'ayratjon Abdumurodovich	



O'ZBEKISTON TIBBIYOT MUASSASALARIDA MOLIYAVIY RESURSLARDAN FOYDALANISHDA XORIJIY TAJRIBALARNI QO'LLASH

Elmurodov G'ayratjon Abdumurodovich

Samarqand davlat tibbiyot universiteti, moliya va iqtisod ishlari bo'yicha prorektor

ORCID: 0009-0000-7079-6786

gayratjonelmurodov@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston tibbiyot muassasalarida moliyaviy resurslardan foydalanish holati hamda ularni boshqarishda xorijiy tajribalarni qo'llashning ahamiyati o'rganilgan. Rivojlangan davlatlar sog'liqni saqlash tizimidagi moliyaviy boshqaruv amaliyotlari tahlil qilinib, ularni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish imkoniyatlari baholangan. Tadqiqot natijalari asosida tibbiyot muassasalarida davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini joriy etish, sog'liqni saqlash sug'urtasi tizimini shakllantirish hamda innovatsion moliyaviy boshqaruv vositalarini qo'llash bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: tibbiyot muassasalari, moliyaviy boshqaruv, sog'liqni saqlash tizimi, xorijiy tajriba, davlat-xususiy sheriklik, tibbiy sug'urta.

Abstract: This article explores the current state of financial resource utilization in Uzbekistan's medical institutions and emphasizes the significance of adopting international best practices in financial management. The study analyzes the financial governance mechanisms in the healthcare systems of developed countries and evaluates the potential for their adaptation within the Uzbek context. Based on the research findings, recommendations are proposed to implement public-private partnership models, develop a healthcare insurance system, and integrate innovative financial management tools into the country's medical sector.

Key words: medical institutions, financial management, healthcare system, international experience, public-private partnership, healthcare insurance.

Аннотация: В статье рассмотрено текущее состояние использования финансовых ресурсов в медицинских учреждениях Узбекистана, а также значимость применения зарубежного опыта в процессе их управления. Проведен анализ практик финансового управления в системах здравоохранения развитых стран и дана оценка их адаптации к условиям Узбекистана. По результатам исследования разработаны предложения по внедрению механизмов государственно-частного партнёрства, системы медицинского страхования и инновационных инструментов финансового управления в учреждениях здравоохранения республики.

Ключевые слова: медицинские учреждения, финансовое управление, система здравоохранения, зарубежный опыт, государственно-частное партнёрство, медицинское страхование.

KIRISH

Zamonaviy tibbiyot tizimi samaradorligini oshirishda moliyaviy resurslardan oqilona va samarali foydalanish eng muhim omillardan biri hisoblanadi. Sog'liqni saqlash tizimining moliyaviy barqarorligi nafaqat tibbiy xizmatlar sifati va ularning aholi uchun mavjudligi, balki sog'liqni saqlash infratuzilmasining rivojlanishi, zamonaviy tibbiy texnologiyalarni joriy etish hamda sog'liqni saqlashda innovatsion yondashuvlarni kengaytirish uchun ham muhim omil bo'lib xizmat qiladi.



Bugungi kunda dunyoning rivojlangan davlatlarida sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirishning turli modellarini qo'llash orqali moliyaviy resurslardan samarali foydalanishga erishilmoqda. Jumladan, davlat-xususiy sheriklik, sug'urta mexanizmlari hamda islohotlarning bosqichma-bosqich amalga oshirilishi orqali sog'liqni saqlash tizimining moliyaviy mustahkamligini ta'minlashda muvaffaqiyatli natijalarga erishilmoqda.

O'zbekistonda ham so'nggi yillarda sog'liqni saqlash tizimini modernizatsiya qilish, tibbiyot muassasalarini zamonaviy jihozlar bilan ta'minlash va xizmatlar sifatini oshirish bo'yicha tizimli islohotlar olib borilmoqda. Shu bilan birga, ushbu sohada moliyaviy boshqaruv samaradorligini oshirish, xorijiy mamlakatlar tajribasini o'rganish hamda uni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish zarurati yanada ortib bormoqda.

Mazkur tadqiqotda rivojlangan davlatlar tibbiyot muassasalarida moliyaviy resurslarni boshqarishdagi ilg'or tajribalar tahlil qilinib, ularni O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimida qo'llash imkoniyatlari va samaradorlik darajasi baholanadi. Tadqiqot natijalari asosida tibbiyot muassasalarining moliyaviy boshqaruvini takomillashtirish, xalqaro tajribalarni joriy etish orqali sog'liqni saqlash tizimi barqarorligini mustahkamlash bo'yicha amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilishi rejalashtirilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tibbiyot muassasalarida moliyaviy resurslarni boshqarish bo'yicha xalqaro adabiyotlarda keng qamrovli tadqiqotlar olib borilgan bo'lib, ularda sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirish modellarining turli shakllari, ularning samaradorligi va rivojlanayotgan mamlakatlar uchun ahamiyati atroflicha yoritilgan. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO) tomonidan taqdim etilgan hisobotlarda sog'liqni saqlash sohasida moliyalashtirishning uch asosiy modeli – davlat byudjeti hisobidan moliyalashtirish, majburiy va ixtiyoriy sug'urta tizimlari hamda xususiy sektor orqali moliyalashtirishning ustunlik va kamchiliklari chuqur tahlil qilingan.

Jahon banki va OECD kabi nufuzli tashkilotlarning tahliliy ishlanmalarida moliyaviy resurslardan samarali foydalanish, xususiy sektorni sog'liqni saqlash tizimiga jalb etish, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini rivojlantirishning iqtisodiy samaradorligi bo'yicha batafsil tahlillar keltirilgan. Germaniya, Janubiy Koreya va Yaponiya kabi mamlakatlarning sog'liqni saqlash tizimlari tibbiyot muassasalarida moliyaviy boshqaruvning ilg'or namunalarini ifodalaydi. Jumladan, Germaniya tajribasida sog'liqni saqlashni moliyalashtirishda sug'urta mexanizmlari orqali byudjetga tushadigan yukni kamaytirish, Janubiy Koreyada esa davlat-xususiy sheriklik asosida zamonaviy tibbiy xizmatlarni rivojlantirish orqali yuqori samaradorlikka erishilgani kuzatiladi.

Ushbu adabiyotlarda resurslar taqsimoti, xarajatlarni rejalashtirish, iqtisodiy samaradorlik bahosi, xizmatlar sifati va qulayligi ustuvor yo'nalishlar sifatida ajratilgan. O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimiga oid mahalliy adabiyotlar, hukumat qarorlari va soha tahliliy hisobotlarida esa moliyalashtirishning mavjud modellariga, ulardagi muammolarga va rivojlantirish istiqbollari e'tibor qaratilgan. Moliyaviy boshqaruvda byudjetga haddan tashqari tayanish, xususiy sektorning yetarlicha jalb etilmagani va zamonaviy moliyaviy boshqaruv texnologiyalarining sustligi asosiy muammolar sifatida qayd etilgan.

Xorijiy tajribalar bilan solishtirilganda, O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimining moliyaviy resurslarni boshqarish darajasi hanz yetarli emasligi, ayniqsa xizmatlar sifati va innovatsion texnologiyalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashda kuchli va izchil tizimga ehtiyoj mavjudligi aniqlanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda O'zbekiston tibbiyot muassasalarida moliyaviy resurslardan foydalanish jarayonini tahlil qilish va xorijiy mamlakatlar tajribasini o'rganishda kompleks yondashuv qo'llanildi. Avvalo, tibbiyot tizimining moliyalashtirish modellari va moliyaviy boshqaruv amaliyotiga doir mahalliy hamda xalqaro adabiyotlar, tahliliy hisobotlar, hukumat qarorlari va Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO), Jahon banki, OECD kabi xalqaro tashkilotlarning ma'lumotlari asos qilib olindi.

Tadqiqotda solishtirma tahlil, statistik tahlil, ekspert baholash usullari hamda SWOT tahlil kabi metodlardan foydalanildi. Xorijiy tajribalarni o'rganishda AQSh, Germaniya, Janubiy Koreya va Yaponiya kabi ilg'or tibbiyot tizimiga ega davlatlarning moliyaviy boshqaruv amaliyotlari tahlil qilinib, ular O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimining hozirgi holati bilan solishtirildi.

Shuningdek, O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimidagi mavjud moliyaviy boshqaruv modelining kuchli va zaif tomonlari, imkoniyatlar va xavflar aniqlanib, xorijiy tajribalarni milliy sharoitlarga moslashtirishda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan to'siq va cheklovlar baholandi. Tadqiqot davomida sog'liqni saqlash sohasidagi mutaxassislar, iqtisodchilar, moliyaviy menejerlar va sohaga oid ekspertlar bilan suhbatlar va intervyular tashkil etilib, ularning amaliy mulohazalari asosida takliflar ishlab chiqildi.

Tadqiqot jarayonida statistik ma'lumotlar 2018–2024-yillar davrida yig'ilgan bo'lib, ular asosida dinamik tahlil o'tkazildi hamda O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimida moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligining o'sish yoki pasayish tendensiyalari aniqlandi. Tadqiqot natijalari asosida ilg'or xorijiy tajribalarni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

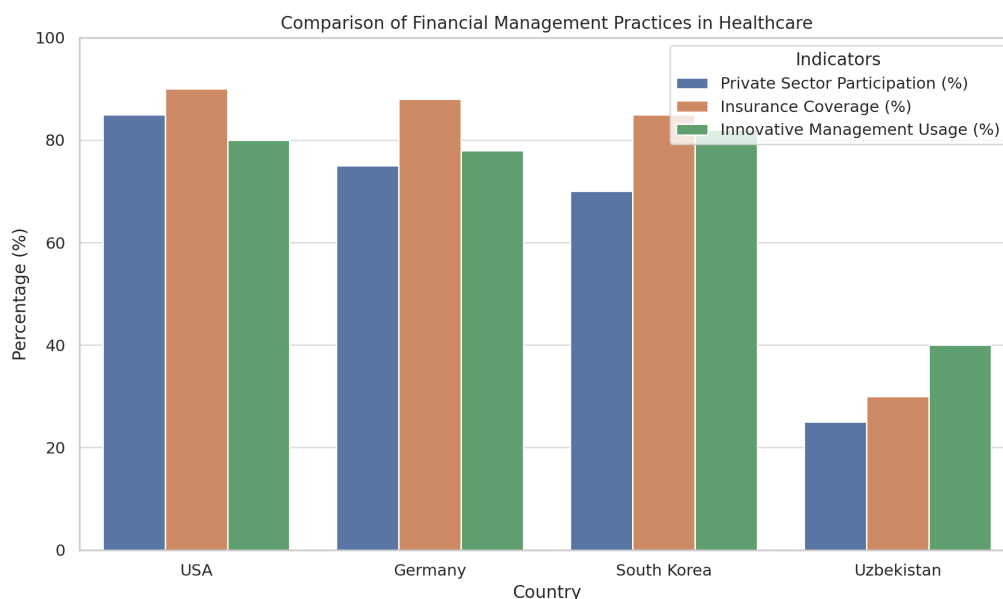
O'tkazilgan tahlillar natijasida rivojlangan mamlakatlar tibbiyot muassasalarida moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligi yuqori darajada ekani aniqlanib, bunda davlat-xususiy sheriklik, sug'urta tizimi va innovatsion moliyaviy boshqaruv texnologiyalarining keng qo'llanilishi asosiy omillar sifatida qayd etildi. Jumladan, AQShda tibbiyot muassasalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda davlat va xususiy sug'urta tizimining o'zaro integratsiyalashgani xizmatlar ko'lamining kengayishi, zamonaviy tibbiy texnologiyalarni joriy etish va resurslar sarfini optimallashtirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Germaniya tajribasida esa sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirishda ijtimoiy sug'urta va davlat byudjeti o'rtasidagi muvozanat resurslardan samarali foydalanish va xizmatlar sifatini oshirishga xizmat qilgani aniqlangan. Shuningdek, Janubiy Koreya sog'liqni saqlash tizimida xususiy sektorning faol ishtiroki hamda tibbiyot muassasalarining mustaqil moliyaviy strategiyalar ishlab chiqishi infratuzilmaning tez sur'atlarda rivojlanishiga olib kelayotgani kuzatilgan.

O'zbekiston tibbiyot muassasalarida esa moliyaviy boshqaruv asosan davlat byudjeti mablag'lariga tayanmoqda. Xususiy sektor va sug'urta tizimining ishtiroki past darajada bo'lib, zamonaviy moliyaviy boshqaruv vositalari yetarlicha joriy etilmagan. Bu esa sog'liqni saqlash tizimining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muammolarni yuzaga keltirmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, O'zbekistonda xorijiy tajribalarni inobatga olgan holda sog'liqni saqlash tizimida davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini kengaytirish, sog'liqni saqlash sug'urtasi tizimini joriy etish, shuningdek, tibbiyot muassasalarida o'zini o'zi moliyalashtirish tizimlarini rivojlantirish orqali moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish mumkin. Bundan tashqari, resurslarni boshqarishda innovatsion yondashuvlar, elektron boshqaruv va monitoring tizimlarini joriy etish orqali moliyaviy shaffoflik va samaradorlikni ta'minlash mumkinligi aniqlangan.

Ushbu natijalar O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimida xorijiy tajribalarni moslashtirish, tibbiyot muassasalarining moliyaviy boshqaruvini takomillashtirish va tizim samaradorligini oshirish imkoniyatlarini ochib beradi(1-rasm).



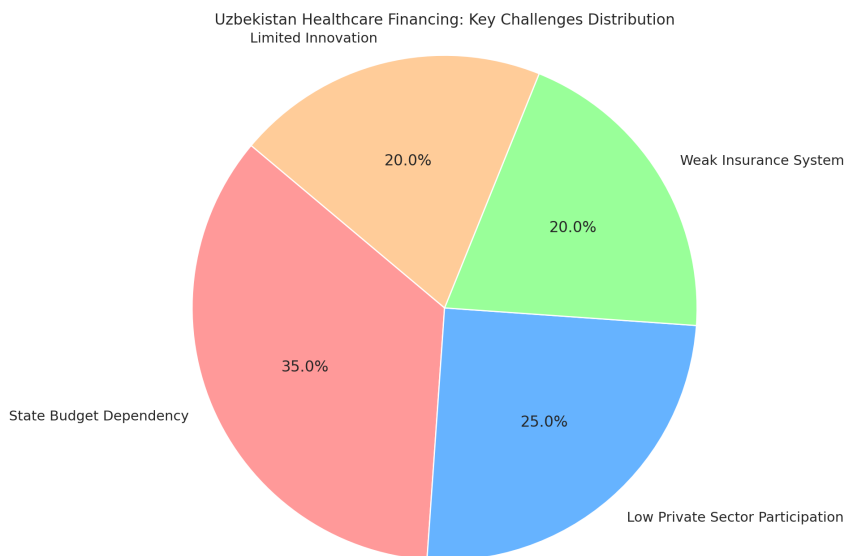
1-rasm: Sog'liqni saqlashda moliyaviy boshqaruv amaliyotlarini taqqoslash.

Ushbu rasm O'zbekiston tibbiyot muassasalarida moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini AQSh, Germaniya va Janubiy Koreya kabi davlatlar tajribasi bilan solishtirishga xizmat qiladi. Rasmda to'rtta davlat – AQSh, Germaniya, Janubiy Koreya va O'zbekiston – sog'liqni saqlash tizimidagi moliyaviy boshqaruv ko'rsatkichlari bo'yicha taqqoslangan: xususiy sektor ishtiroki, sug'urta qamrovi va innovatsion moliyaviy boshqaruvdan foydalanish darajasi.

Ko'rsatkichlar ichida eng yuqori natijalar AQShga tegishli bo'lib, u yerda xususiy sektor ishtiroki 85 foiz, sug'urta qamrovi 90 foiz, innovatsion boshqaruv texnologiyalaridan foydalanish esa 80 foizni tashkil etadi. Germaniyada esa sug'urta qamrovi 88 foiz, xususiy sektor ishtiroki 75 foiz, innovatsion texnologiyalar darajasi 78 foiz atrofida bo'lib, davlat va ijtimoiy sug'urta tizimlari muvozanatli ishlaydi. Janubiy Koreyada esa innovatsion boshqaruv 82 foiz, xususiy sektor ishtiroki 70 foiz, sug'urta qamrovi 85 foiz darajada qayd etilgan.



O'zbekiston ko'rsatkichlari boshqa davlatlarga nisbatan past darajada bo'lib, xususi sektor ishtiroki 25 foiz, sug'urta qamrovi 30 foiz va innovatsion moliyaviy boshqaruvdan foydalanish 40 foiz atrofida. Bu holat davlat byudjetiga haddan tashqari tayanish, sug'urta tizimining zaifligi va zamonaviy texnologiyalar yetarlicha joriy etilmaganini bilan izohlanadi(2-rasm).



2-rasm. O'zbekiston sog'liqni saqlashni moliyalashtirishda asosiy muammolar taqsimoti.

Ushbu pie chart O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimidagi moliyaviy boshqaruv muammolarining ichki tuzilishini ifodalaydi. Rasmdan ko'rinib turibdiki, tizimdagi asosiy muammo – davlat byudjetiga ortiqcha tayanish bo'lib, bu 35 foizni tashkil etadi. Xususi sektor ishtirokining pastligi (25 foiz) moliyalashtirishda diversifikatsiya yetishmasligini bildiradi. Sug'urta tizimining zaifligi (20 foiz) keng qamrovli moliyaviy himoya mexanizmlarining yo'qligini ko'rsatadi. Innovatsion moliyaviy boshqaruv texnologiyalarining cheklanganligi (20 foiz) esa raqamli yondashuv va monitoring tizimlari joriy etilmaganini anglatadi.

Umuman olganda, rasmda ifodalanganidek, muammolar kompleks xarakterga ega bo'lib, ularni bartaraf etish uchun tizimli va bosqichma-bosqich islohotlar talab etiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston tibbiyot muassasalarida moliyaviy resurslarni boshqarish tizimi rivojlangan mamlakatlar tajribasiga nisbatan hali yetarli darajada samarali emas. Mavjud moliyalashtirish modeli asosan davlat byudjeti mablag'lariga tayanayotgani sababli sog'liqni saqlash tizimining barqarorligi va xizmatlar sifati bo'yicha jiddiy muammolar yuzaga kelmoqda.

Xorijiy mamlakatlar tajribasini tahlil qilish natijasida aniqlanishicha, O'zbekiston sharoitida tibbiyot muassasalarining moliyaviy boshqaruvini takomillashtirish uchun davlat-xususi sheriklik mexanizmlarini kengaytirish, tibbiy sug'urta tizimini joriy etish, muassasalarning o'zini o'zi moliyalashtirish imkoniyatlarini kuchaytirish hamda innovatsion moliyaviy boshqaruv texnologiyalarini joriy etish orqali resurslardan samarali foydalanish imkonini beradi.

Bundan tashqari, sog'liqni saqlash tizimida elektron boshqaruv, monitoring va hisobdorlik tizimlarini joriy etish orqali moliyaviy shaffoflik va samaradorlikni oshirish, sohani boshqarishda zamonaviy yondashuvlarni qo'llash orqali moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga erishish mumkin.

Tadqiqot natijalari asosida O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimi uchun xorijiy tajribalarga tayangan holda, milliy sharoitlarga moslashtirilgan moliyaviy boshqaruv modelini ishlab chiqish, normativ-huquqiy bazani takomillashtirish, moliyaviy menejment va sog'liqni saqlash sohasidagi kadrlar salohiyatini oshirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Shu bilan birga, tibbiyot muassasalarida moliyaviy resurslardan foydalanish jarayonida global tendensiyalarni hisobga olib, sog'liqni saqlash tizimini raqamlashtirish va innovatsion yondashuvlarni joriy etish zarurati yanada dolzarb ekani e'tirof etildi. Tadqiqotning ilmiy va amaliy ahamiyati shundan iboratki, unda xorijiy mamlakatlar tajribasiga asoslangan holda O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimining moliyaviy boshqaruvini takomillashtirish yo'nalishlari asoslab berildi va tizim samaradorligini oshirish imkoniyatlari ochib berildi.

**FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI**

1. Akhmedov, B. (2022). O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirishda islohotlar va istiqbollar. Toshkent: Iqtisodiyot.
2. Jakovlev, V. (2021). Moliyaviy boshqaruv va tibbiyot muassasalari: xalqaro tajriba va milliy amaliyot. Moskva: Yangi asr.
3. Kutzin, J. (2013). Health financing for universal coverage and health system performance: concepts and implications for policy. *Bulletin of the World Health Organization*, 91(8), 602–611.
4. OECD (2019). *Health at a Glance 2019: OECD Indicators*. Paris: OECD Publishing. DOI: <https://doi.org/10.1787/4dd50c09-en>
5. Park, K., Lee, J., & Kim, S. (2020). Public-private partnerships in healthcare financing: lessons from South Korea. *Health Policy*, 124(3), 345–353.
6. Smith, P. C., Mossialos, E., Papanicolas, I., & Leatherman, S. (2019). *Performance measurement for health system improvement: experiences, challenges and prospects*. Cambridge: Cambridge University Press.
7. The World Bank (2022). *World Development Indicators: Health expenditure and financing*. Washington, DC: The World Bank Group.
8. Uzbekistan Ministry of Health (2023). *Tibbiyot muassasalarida moliyaviy boshqaruv holati va rivojlantirish yo'nalishlari: hisobot*. Toshkent: Sog'liqni saqlash vazirligi.
9. WHO (2018). *Health financing: The path to universal health coverage*. Geneva: World Health Organization.
10. Yoon, S. J., & Kwon, S. (2021). Healthcare financing strategies in East Asia: balancing efficiency and equity. *International Journal of Health Planning and Management*, 36(5), 1230–1244.



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.



Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
